

LANDSBYGDENS

NYA ANSIKTE

Av riksdagsman MARTIN SKOGLUND, Doverstorp

ÄNNU så länge bo omkring 50 procent av landets innevånare på den egentliga landsbygden. Men stora grupper av landsbygdens befolkning befinner sig i uppbrotsstämning eller äro redan på marsch till städerna och de stadsliknande samhällena.

En så kraftig omgruppering av befolkningen från landsbygden till städerna som den nu pågående kan icke undgå att allvarligt påverka landsbygdens liv och i längden även dess utseende. Särskilt tydligt kan detta iakttagas i mellersta Sveriges jordbruksbygder, vilka redan vid 1930 års folkräkning visade sig vara typiska utvandringsområden.

Jordbruket försöker finna driftsformer, där den mänskliga arbetskraften i så stor utsträckning som möjligt ersättes av maskiner. Där detta på grund av åkerjordens belägenhet, ägarens ekonomi, som ej tillåter större penningutlägg, eller av andra skäl inte låter sig göra, blir oftast arbetsbördan för jordbrukaren och hans familj odrägligt tung. Den minskade tillgången på arbetskraft vid jordbruket tillsammans med arbetstidslagstiftningen har gjort innevarande år till ett rekordår för tillverkare av lantbruksmaskiner. Framför allt komma mjölkmaskinsförsäljarna att minnas år 1937 som ett klang- och jubelår.

Det förefaller som om det medelstora bondejordbruket, vilket vi tidigare betraktat som en ryggrad för de mellansvenska bygderna, har svårast att komma tillrätta med de nya förhållandena. Det mindre jordbruket kan bära sig, såframt den egna familjens arbetskraft vill avstå från den förkortning av arbetstiden, som den övriga mänskligheten välsignats med. Storjordbruket rationaliserar och övergår till maskindrif. Bondgården med omkring 40—70 tunnlands areal befinner sig däremot i en svår mellanställning. Gården är icke tillräckligt stor för att på ett ekonomiskt sätt kunna utnyttja traktorn och andra dyrbara maskiner, och

den lejda arbetskraften, vilken hittills oftast bestått av ogifta tjänare, har i stor utsträckning försvunnit. Jordbrukaren själv och framför allt hans hustru — bristen på kvinnlig hjälp är ju störst — få oskäligt mycket arbete på sin lott. Den, som umgås bland bondebefolkningen, kan f. n. icke undgå att förnimma den dova oro, som gör sig gällande när det blir tal om framtiden. Denna oro är ibland tillsatt med inte så litet bitterhet. Den undergräver på ett farligt sätt bondeungdomens vilja att gå i fädernas spår och söka sin utkomst av jorden.

Men det är inte bara jordbrukets folk, som emigrerar. Hantverkarna, vilka tidigare varit ett värdefullt inslag bland landsbygdens folk, äro också på väg att försvinna. Färdiggjorda skor och gummistövlar ha tagit brödet ur munnen på skomakaren, och konfektionsindustrins färdigsydda kläder ha gjort skraddaren överflödig. Samma förhållanden gälla för en del andra hantverkare. Så småningom hamna hantverkarna eller deras barn bakom en maskin på fabriken. Och fabriken ligger i de flesta fall i sta'n.

Den stora skara — ungdom framför allt —, som nu vänder landsbygden ryggen och är på väg till staden, gör det frivilligt och till synes med glattigt sinn. Utsikterna till bättre arbetsförhållanden, lättare arbetsbetingelser och ett rikare nöjesliv hägra. Den frågan uppställer sig då: är det något skadligt i vad som sker? Om industrin kan bereda människor bättre livsvillkor och om det blott blir så många kvar på landsbygden att vår livsmedelsförsörjning kan någorlunda tryggas och trävaruindustrin kan få sin råvara ut ur skogen, torde många anse att den nuvarande utvecklingen är bara bra. Det är inför ett sådant resonemang, som jag med några antydningar skulle vilja vidga diskussionen till att omfatta de återverkningar, som landsbygdens befolkningsminskning får för landsbygden och därmed också för hela vårt land.

En glest bebyggd, folkfattig landsbygd blir fattig i många andra avseenden. Det fordras en viss befolkningstäthet för att bygden skall kunna bevara ett inte bara materiellt utan också andligt rikt utvecklat liv. Ju mindre folk i en trakt, desto mindre äro möjligheterna att ordna goda kommunikationer, post- och telefonförbindelser, elektriskt ljus, samlingslokaler, idrottsplatser o. s. v. Förenings- och studieverksamheten försvåras, och ungdomens fullt naturliga krav på att få träffa jämnåriga förminskas.

Kommunerna måste även ha ett någorlunda stort invånarantal

för att få ett tillräckligt skatteunderlag. I annat fall bli de sociala välfärdsanordningarna eftersatta, och människorna komma att dubbelt starkt känna olikställigheten med städernas inbyggare. Att skolformerna bli sämre än vad som är önskvärt eller att de i alla händelser icke kunna förbättras, när befolkningen avtar — därpå ha vi bevis från flera håll. Och ju svagare skatteunderlaget är, desto starkare blir skattetrycket och desto mera fränstötande blir landsbygden för pensionärer och andra, som äro i den belägenheten att de kunna välja vistelseort.

Att landsbygden åtminstone ännu så länge redovisar högre nativitetssiffror än städerna trots dessas kvinnoöverflöd är alltför känt för att här egentligen behöva särskilt understrykas. Man kan dock aldrig diskutera befolkningsfrågan utan att begrunda de dystra perspektiv, som flykten från landsbygden öppnar. En verkligt fruktbarande befolkningspolitik måste räkna landsbygdens avtappning som fienden nr 2 — städernas radikala barnbegränsning är givetvis fienden nr 1.

I en tid, som hyllar djungelns lag, kunna inte heller de försvarspolitiska synpunkterna lämnas obeaktade. Ju mera människorna sammanpackas i städer och samhällen, desto sårbarare blir vårt land i fall av en konflikt. Det vore visserligen alltför tröstlöst, om en dylik synpunkt skulle behöva vara utslagsgivande. Men den kan icke lämnas ur räkningen.

Möjligheten att förhindra landsbygdens avfolkning och förebygga en utveckling mot prärie äro givetvis begränsade men kanske dock större än många vilja tro. Vi böra nog akta oss för att sätta likhetstecken mellan jordbrukets och landsbygdens avfolkning.

Det torde finnas små utsikter att kunna bereda försörjning vid jordbruket åt en större befolkning än den vi nu ha där. Konstanterandet härav, fritt från jordromantik, torde vara nödvändigt, även om det icke göres utan smärta hos den, som har många generationers bondeblod i ådrorna. Vad som däremot borde vara möjligt att åstadkomma vore att i större omfattning än hittills få industrin förlagd till landsbygden. En till förmån för landsbygden bedriven kraftdistribution jämte en god lösning av kommunal-skattefrågan skulle väsentligt underlätta en sådan utveckling. Många av de arbetare, som nu flytta till staden, skulle kunna bo kvar i sin hembygd. Bussen, bilen och cykeln ha gjort det möjligt

för folk att bo inom ett ganska vidsträckt område kring arbetsplatsen. För industrin själv borde det numera i många fall vara en direkt fördel att söka sig ut till landsbygden. Lägre tomtpriser, hyreskostnader och löner kunde då påräknas, och omvälvningarna inom transportväsendet ha förkortat alla avstånd. Alldeles särskilt borde detta kunna gälla det mer eller mindre industrialiserade hantverket. Småland är härvid föregångslandskapet, och mycket vore vunnet, om även andra delar av landet kunde smittas av småländsk företagsamhet.

Statsmakterna borde även kunna ta sig en funderare över, om de icke för närvarande många gånger i onödan främja folks bosättning i städerna. Hur vore det, om provinsialläkare, veterinärer, jägmästare och distriktslantmätare — för att taga några exempel — i större utsträckning än nu skulle bosätta sig, där de ha sitt dagliga arbete och tjäna sitt uppehälle. Förr i tiden hade ämbetsmän och militärer i regel sina boställen inom sitt verksamhetsfält och bildade ett kulturellt stöd åt bygden. Dyrtdstilläggen och dyrortsgrupperingen äro nog också i behov av en omprövning. Det sker för närvarande en prisutjämning mellan stad och land, som tar sig uttryck däri att landsbygden blir dyrare och närmar sig stadens priser. Frågan är, om det icke borde räcka med att räkna hyrestillägg för städerna. Det är oftast flera gånger så dyrt på landet att exempelvis bli sjuk och tillkalla läkare än i staden. Att hålla barn i städernas skolor och skaffa dem en god utbildning ställer sig också mycket kostsammare. Flera exempel kunna visas, direkt pekande på att människorna faktiskt premieras för att bosätta sig i staden. Detta borde icke kunna vara något samhällsintresse.

Det är både med intresse och spänning, man följer karaktärsdragens utmejsling i det nya ansikte, varmed landsbygden nu framträder. Mycket blir förmodligen det gamla olikt. Bostaden och hushållsarbetet komma att uppmärksammas på ett helt annat vis än tidigare. Det är ett led i strävandena att blidka kvinnorna och söka få dem kvar i lanthemmen — så mycket mera behövt, som just kvinnorna talrikast undfly landsbygden och ha lättast att vinna utkomst på annat håll. Tyvärr är hyresvärden i staden dock långt före; han bjuder på badrum, gas- eller elektrisk spis, sopnedkast och elektriskt kylskåp, när bonden inte hunnit längre än till vatten- och avloppsledning. Utsikterna för bonden att hinna ikapp äro sannerligen mycket små, så länge bytesvärdet mellan

jordbruksprodukter och byggnadskostnader är så ofördelaktigt som nu: en sniekaretimme motsvarar tio liter nysilad mjölk!

Det är också möjligt att själva bebyggelsen på landsbygden kommer att förändras. Den spridda bebyggelse, som vi för närvarande ha i backstugorna, är säkerligen på tillbakagång. Vi kunna redan nu tydligt skönja, hurusom de nya egnahemsbyggarna skocka sig längs vägen, där bussen går fram och där det är lättare att vinna de bekvämligheter, som gör livet trivsammare. Likaså är det väl sannolikt, att bondehemman långt borta i ödemarken så småningom här och var nedläggas samt förvandlas till skogbärande mark. Många stengrunder minna nu om nedlagda torp, och i en framtid komma kanske liknande rester att erinra om gårdar, där ödsligheten blivit för stor. En utveckling i denna riktning bör för övrigt vara desto troligare, som vår skogsindustris teknici synas göra ständigt nya erövringar och virkesbehovet väl sannolikt i samma mån måste växa. Ibland frestas man dessutom att undra, om icke skiftet gick för häftigt fram, när gårdar utbrötos och flyttades ut i backarna kring den gamla bysamfälligheten. De kringströdda gårdarna ligga placerade som ett slags symbol för den individualistiske odalmannens tid, som ett minnesmärke över övergången mellan den gamla »bykommunismen» och vår tids åter i hög grad kollektiverade bondesamhälle. De bilda också en oersättligt vacker tavla, där de ligga inbäddade i trädgårdarna. Men de öka ensamhetskänslan, och inte sällan försvåra eller fördyra de sådana moderniseringar eller kulturframsteg, som fordra samverkan eller göra nära samarbete önskvärt.

De flesta människor sätta säkerligen värde på sol, luft och den större rörelsefrihet, som landsbygden erbjuder. Men de göra det inte i så hög grad, att de stanna där under väsentligt sämre levnadsförhållanden än som staden kan skänka. Hur skall landsbygden kunna hävda sig i denna ojämna tävlan? Och vilka samhällsfrågor uppstå, om landsbygden — som man kan befara — misslyckas? Är det underligt, om ett drag av oro vilar över folket på landsbygden?

Ändock kan man till sist inte undanhålla en reflexion. De människor på landsbygden, som äro i färd med att bryta upp, borde försiktigtvis undersöka de möjligheter, som de verkligen ha i städerna. Storstädernas hjälporganisationer kunna upplysa dem om att staden även har bakgator, slumkvarter och arbetslöshetsköer.